

9. Фигередо, Э.Л. Психолого-педагогическая характеристика дошкольников с общим недоразвитием речи : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.03 "Коррекционная педагогика" / Э.Л. Фигередо. - М., 1989.- 17 с.
10. Филичева Т.Б. Психолого-педагогические основы коррекции ОНР у детей дошкольного возраста/ Т.Б. Филичева, Г.В. Чиркина // Дефектология.- 1985.- № 4.- С. 72-79.
11. Черемошкина Л.В. Развитие памяти детей / Черемошкина Л.В. — Ярославль: ЯГПИ, 1995. - 48 с.
12. Шадриков В.Д. Мнемические способности: Развитие и диагностика / В.Д.Шадриков, Л.В.Черемошкина. - М.: Владос, 1990. - 212 с.

УДК 376-056.264.015.311:398

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ В УЧНІВ З ВАДАМИ СЛУХУ ЗАСОБАМИ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

Девічинська І.Б.

Житомирська спеціальна загальноосвітня
школа-інтернат I-III ступенів для глухих дітей

В статті висвітлюється корекційно-педагогічний підхід до проблеми пізнавального інтересу в учнів з вадами слуху засобами усної народної творчості.

В статье рассматривается коррекционно-педагогический подход к проблеме познавательного интереса у учащихся с недостатками слуха средствами усной народной творчества.

In the article approach is illuminated to the problem of cognitive interest for students flawed hearing by facilities of verbal folk creation.

Ключові слова: пізнавальний інтерес, сприймання, засвоєння, замітка.

Ключевые слова: познавательный интерес, восприятие, усвоение, заметка.

Keywords: cognitive interest, perception, mastering, note.

Корекційно-педагогічний підхід до проблеми інтересу учнів з вадами слуху пов'язаний із вивченням умов його розвитку в навчальній та позанавчальній діяльності, а також з виявленням методів і прийомів, спрямованих на формування інтересу як цінної риси особистості та основи успішності.

Базуючись на позиціях класичної сурдопедагогічної теорії (О.І.Дячков, Н.Г.Морозова, Н.В.Розанова, Л.І.Фомічова, М.К.Шеремет, М.Д.Ярмаченко), що одним з напрямків процесу компенсації є усунення негативного впливу глухоти, і в результаті перетворення пізнавальної діяльності характер її розвитку наближується до характеру розвитку притаманному чуучим [1], практика намагається реалізувати такий підхід у життя.

Найважливішим мотивом пізнавальної діяльності людини, що збуджує її до пошуку істини, є пізнавальний інтерес, який визначають як позитивне оцінювання суб'єкта до своєї діяльності, вибірково спрямованість людини на об'єкт і явища навколишньої дійсності.

На думку Л.С.Виготського, С.Л.Рубінштейна, А.О.Смірнова, Б.М.Теплова, В.Н.Мясищева, Л.В.Занкова поняття "пізнавальний інтерес" вживається в значенні інтересу до опанування будь-якою новою інформацією, у тому числі - до навчання. Тому, досить часто у педагогіці можна зустріти термін "навчальний інтерес" як синонім "пізнавального інтересу".

Проте, пізнавальний інтерес матеріалізується в єдності важливих для розвитку особистості психічних якостей, таких як активний пошук, домислювання, готовність до аналізу тощо. В пізнавальний інтерес також вплетені емоційні прояви: здивування, чекання нового, переживання інтелектуальної радості та успіху. У цьому сплаві психічних процесів і станів важливим елементом є вольове зусилля. Адже пізнавальний процес, який відбувається під впливом пізнавального інтересу, являє собою своєрідний рух, що супроводжується подоланням труднощів сприймання нової інформації, її розуміння та інтеріоризації.

Тому, створення умов для активізації та розвитку пізнавальних інтересів втілює, перш за все, гуманістичну ідею. Умовами формування пізнавального інтересу є: створення можливостей для учнів проявити розумову самостійність та ініціативність; використання активних методів навчання, проблемних запитань, ситуацій і завдань; ведення навчання на високому, але посиленому рівні труднощів; наявність різноманітного навчального матеріалу і прийомів навчальної роботи; використання емоційно забарвленого, живого слова педагога. Для підтримки пізнавальних інтересів надзвичайно важливо стимулювати емоції, інтелектуальні почуття. Їх потужним джерелом є емоційність навчального змісту

Свого часу Н.Г.Морозовою [2] були виявлені спеціальні умови розвитку і виховання інтересів у глухих школярів: оптимальна організація педагогічного процесу, яка забезпечує успішне накопичення знань і навичок, на базі яких виникає інтерес; створення мовленнєвої бази для подальшого накопичення знань; створення позитивного емоційного ставлення до педагога, навчальної діяльності; виконання спеціальним чином організованої діяльності; розвиток самостійності учнів; формування соціального мотиву пізнання.

Великими можливостями для розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів володіє курс «Я і Україна», вивчення якого ґрунтується на безпосередніх дитячих спостереженнях за навколишніми явищами та об'єктами з наступним їх обговоренням, узагальненням на уроці.

В даній статті ми хочемо зосередити увагу саме на розвитку пізнавального інтересу учнів з вадами слуху засобами усної народної творчості на уроках «Я і Україна».

Навчальний курс «Я і Україна» здійснюється в підготовчому – четвертому класах спеціальної загальноосвітньої школи. Це інтегрований курс природознавства, суспільствознавства, українознавства. Головною метою курсу є формування і розвиток особистості дитини з вадами слуху з стійкими громадянськими поглядами, організацією поведінки в суспільстві, що спирається на морально – етичні норми; виховання естетичних почуттів, турбота про навколишнє середовище. Одним із завдань курсу «Я і Україна» є засвоєння учнями молодших класів системи знань про суспільство, духовну спадщину, традиції українського народу. Однією з ліній у програмі, що сприяє розв'язанню поставлених завдань, є «Культура», що складається власне з культури, народних звичаїв, традицій і свят народу.

На думку Н.Г.Морозової шкільний предмет, який добре засвоюється дитиною, створює у неї переживання успіху, радість заохочення і завоювання позиції. У школярів молодшого шкільного віку превалює емоційно-пізнаваний мотив до навчання, який на думку науковця слід враховувати.

Практичний досвід показує, що усну народну творчість доцільно використовувати цілеспрямовано, систематично й методично виважено на уроках курсу «Я і Україна» в спеціальній загальноосвітній школі для дітей з вадами слуху під час вивчення різних тем.

Вважаємо, що при підготовці до уроків з курсу «Я і Україна» слід дотримуватись таких критеріїв добору засобів усної народної творчості: врахування мети і завдань уроку; відповідність змісту навчального матеріалу; ступінь їх впливу на розвиток пізнавальних інтересу та формування знань школярів.

Усну народну творчість можна використовувати на різних етапах уроку: під час повторення вивченого матеріалу; з метою актуалізації знань учнів та повідомлення теми уроку; на етапі вивчення нового матеріалу; під час закріплення знань, умінь і навичок.

На початку навчального року в спеціальній школі-інтернаті для глухих дітей м. Житомир був започаткований експериментальний проект «Золота осінь». Мета проекту: поглиблювати знання учнів про природу рідного краю, календарно обрядові звичаї українського народу, формувати життєві компетентності: вміння досліджувати матеріал, вести спостереження за природою, розвивати пізнавальні та творчі здібності дітей, виховувати любов до природи, бажання берегти і наслідувати звичаї українського народу. Вчити учнів програмувати діяльність на основі спостереження за природою. Розвивати зв'язне мовлення, збагачувати активний словниковий запас. Розвивати словесно-логічне мислення. Виховувати толерантність в ставленні до однокласників, до оточуючих людей; бережливе ставлення до живого світу. Сприяти розвитку учнів з вадами слуху за рахунок самостійного пошуку інформації.

Очікувані результати: адекватне розуміння вивченого, як основа засвоєння матеріалу; формування навичок роботи в групах, навичок роботи з книгою; умінь розповісти словесно чи усно – дактильно, за допомогою вчителя і самостійно про ознаки осені, народні прикмети, пов'язані з осінню. Умінь написати замітку про осінь в шкільну газету.

Проект складався з певних етапів роботи, пов'язаних у цілісну систему з компенсаторно-корекційним спрямуванням.

Так, на підготовчому етапі треба було зібрати учнями інформацію про пору року осінь, про походження назв осінніх місяців, звичаїв та традицій українського народу, пов'язаних з цією щедрою порою. Всі учні молодших класів працювали журналістами в шкільній газеті «Шкільна пора», щоб підготували цікаву інформацію про осінь для рубрики «Ми і природа». Всі учні повинні були охоче поділитися цією інформацією з читачами газети.

Для цього учням кожного класу були поставлені конкретні завдання. Учням першого класу: вивчити, які фрукти та овочі збирають восени, дібрати загадки. Учням другого класу: визначити ознаки осені, знайти інформацію про осінні місяці, походження їх назв. Учням третього класу: дібрати народні прикмети та прислів'я, пов'язані з осінньою порою року. І учням четвертого класу: зібрати інформацію про народні свята осіннього циклу.

Для цього всім учням початкової школи протягом восени, починаючи з першого вересня, слід було провести спостереження за природою, зібрати дані про осінні місяці з використанням різних джерел інформації,

проаналізувати зібраний матеріал, отримати консультації у вчителів, підготуватися до проведення презентації осіннього проекту.

На наступному етапі дослідно-пошукового проекту проводився інтегрований урок з усіма учнями з вадами слуху молодших класів на тему «Золота осінь». На такому уроці підводилися підсумки спільної роботи учнів та вчителів-сурдопедагогів за два місяці. Урок мав відкритий характер, що стимулювало учнів ретельно готуватися не тільки за змістом, але й за формою.

Коротко зупинимося на деяких моментах даного уроку. Починали ми свій урок з «Живого журналу», який представляли нам члени гуртка «Поетичне слово». Учні початкової школи розповідали вірші про осінь в усній чи усно-дактильній формі.

Ми вважали за необхідне навіть на такому уроці знайти час на розвиток слухового сприймання учнів та формування їх вимови. З цією метою перед наступним етапом уроку, який був присвячений вивченню і розумінню легенди (щоб покликати Осінь, за народними переказами – старшу дочку Сонця), учням слід було прислухатися до шелесту дерев і відтворити звук (черговий звук Ш) в усній та тактильно-вібраційній формі.

Після невеличкої інсценівки легенди про Осінь, учні першого класу, «зібравши щедрий урожай», дуже хотіли всіх пригостити. Планомірна систематична робота компенсаторно-корекційного спрямування за методикою описаною свого часу Луцько К.В. [3], показала свій ефективний вплив на розвиток глухої дитини. Так, кожен учень першого класу інсценував конкретний фрукт чи овоч. При цьому, на уроці закріплення знань, а наш урок саме мав таку мету, кожна дитина мала змогу закріпити матеріал у писемній, усній, усно-дактильній формі, виявляючи уміння аналізувати та узагальнювати вивчений матеріал.

«Журналісти» другого класу та третього розказували, які зміни відбуваються у природі восени та ознайомили із інформацією, яку вони зібрали про осінні місяці, народні прикмети, пов'язані з ними. Зокрема, всім присутнім було цікаво, а особливо дітям, послухати про те, що назва місяця вересня пов'язана з вічнозеленим кущем – вересом, який цвіте в українському Поліссі; а листопад має інші назви – “напівзимник”, “грудкотрус”, “листопадень”.

Не забували ми і про те, що учні молодших класів швидко втомлюються, навіть якщо відбувається стимулювання пізнавального інтересу, тому була запропонована гра «Так» чи «Ні». Мета гри – рухливі вправи, що допоможуть дитині активізуватися для подальшого сприймання навчального матеріалу.

Після хвилинної паузи учні четвертого класу розповідали про свята осіннього циклу з використанням мультимедійних технологій. Зокрема, була зроблена цікава доповідь про свято «Покрови» та про останнє велике свято осені – день Архангела Михайла.

Найголовнішим моментом було те, що учні працювали журналістами не просто для контрольного уроку. Все ж таки у всебічному розвитку особистості головним є рефлексійні дії. Тому, кожен клас після свого виступу віддавав написану заздалегідь замітку про осінь редактору шкільної газети «Шкільне життя». В подальшому вони будуть опубліковані на сторінках рубрики “Ми і природа”.

Вважаємо, що наші сподівання виправдалися, ми досягли поставленої мети і реалізували проект, який допоможе учням з вадами слуху розвиватися і надалі у природничо-суспільному напрямку.

Розвиток у молодших школярів з вадами слуху пізнавальних інтересів є найважливішою умовою виховання таких цінних якостей, як розвиток пізнавальних здібностей; зміцнення умінь і навичок самостійно засвоювати та осмислювати навчальний матеріал; формування основних інтелектуальних умінь, необхідних для оволодіння курсом «Я і Україна» в початкових класах. За певних умов інтерес є засобом живого, захопливого навчання, визначає інтенсивний і зосереджений розвиток пізнавальної діяльності, переростає в стійку рису характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сурдопедагогіка / Под ред. А.И.Дьячкова. – М., 1963. – 336с.
2. Морозова Н.Г. Учителю о познавательном интересе. – М.: Знание, 1979. – 48с.
3. Мороз Б.С., Овсяник В.П., Луцько К.В. Корекційні технології у слухопротезуванні дітей. – К., 2008. – 152с.